

NIEUWEHORNE, HERVORMDE KERK

Het dorp Nieuwehorne

Nieuwehorne is een streekdorp, ontstaan in de 18de eeuw, dat langs de Schoterlandse weg als een lint verbonden is met Oudehorne.

De eerste sporen van menselijke bewoning in de omgeving van Nieuwehorne dateren van rond 11.000 v. Chr. De zuidoostelijk gelegen stuifduinen, de Kiekenberg, waren voor de toenmalige bewoners (nomaden) waarschijnlijk een aantrekkelijke locatie vanwege het soms wassende water in de Tjongervallei. Ook Romeinen zijn, gezien muntvondsten, hier aanwezig geweest. Uit een document van 1315 wordt gesproken over een kapel "Hoerna" die een onderdeel was van de katholieke kerk van het nabijgelegen Oldeboorn. Hoerna (hoarne) is afgeleid van het oudfries "herna", dat "uitspringende punt" of "hoek" betekent. Dit houdt verband met de grote meanders van de rivier De Tjonger. Op een kaart van Schotanus/Halma van 1718 staat bij het dorp vermeld "Oude Horn".

Bouwgeschiedenis en exterieur

Tot in 1775 bezaten de dorpen Oude- en Nieuwehorne ieder een kerk met een eigen predikant. Oude- en Nieuwehorne waren vóór de Reformatie ieder een zelfstandige parochie met één gezamenlijke pastoor. De beide godshuizen waren omstreeks 1775 in zeer slechte staat door gebrekkig onderhoud. De toenmalige kerkvoogden besloten de beide kerken af te breken, de klokkenstoel in Oudehorne te laten staan en die in Nieuwehorne te verwijderen. In Nieuwehorne werd toen een nieuwe kerk gebouwd, voorzien van een toren. De kerk kwam in 1779 gereed met steun van Grietman Martinus van Scheltinga, zoals de steen boven de deur vermeldt. De kerk is in het midden van de 19de eeuw hersteld en opnieuw in 2001 grondig gerestaureerd. Het dak werd daarbij geheel hersteld. De kerk is een zaalkerk met een driezijdige koorsluiting en gebouwd met gele steentjes in een ritme van verdiepte traveevakken, waarin om en om rondbogige vensters staan. De voorgevel is geblokt gepleisterd, voorzien van dichte rijen muurankers en op de hoeken pilasters die diamantkoppen vertonen. Een diamantkop is een uit vier of acht vlakken bestaande piramidevormige versiering. Door de schuin aflopende vlakken zorgt een dergelijk ornament meteen ook voor een goede afwatering. Bij het binnentreden van de kerk loopt u over enkele stukken van het voormalige altaar dat met de beeldenstorm werd vernield.

Toren

Op de gevels staat de houten toren met uurwerk, galmgaten en een ingesnoerde spits. In de toren hangt een klok die waarschijnlijk in de 15de eeuw is gegoten door Johannes van Bomen. Het nog prima lopende uurwerk in de toren is in 1939 geschonken door de weduwe van Jelle Roels Hoogeveen van Bontebok. De toren werd in 1992 geheel gerestaureerd op kosten van de burgerlijke gemeente Heerenveen, de eigenaar van de toren. Deze eigendomsconstructie stamt uit de tijd van de Franse overheersing (1795-1813), toen Napoleon alle kerktorens heeft gevorderd. Zij moesten dienen als uitkijkpost voor de soldaten. Na de Franse tijd heeft koning Willem I bij decreet bepaald dat alle door Napoleon gevorderde objecten eigendom blijven van de burgerlijke gemeente.

Klokkenstoel

Op de begraafplaats in Oudehorne staat een in 1920 gebouwde klokkenstoel waarin twee na-oorlogse klokken hangen. Jaarlijks wordt tussen 21 en 31 december het Sint Thomasluiden nog in ere gehouden. De twee klokken in het klokhuis, welke in 1942 door de Duitse bezetters zijn gevorderd, dateerden respectievelijk van 1617 en 1763. Het Sint Thomasluiden is een gebeurtenis, die alleen in de Zuid-Oosthoek van Friesland voorkomt en die plaats vindt tussen kerstmis en nieuwjaar. In deze periode staat het iedereen vrij de klok te luiden in de klokkenstoel op het kerkhof. De klok moet zodanig worden geluid, dat er een zogenaamde "vierkante slag" ontstaat, een bepaald ritme, waarin de verschillende tonen te horen zijn. De bewoners c.q. de jongelui van het dorp komen elkaar aflossen om het klokgeluid te continueren, zodat het geluid dag en nacht te horen is. In de 19de eeuw en daarvoor sprak men ook wel van 'pluslieden'. Het woordje plus of pluis duidt erop, dat het oorspronkelijke doel van het luiden was: de lucht te zuiveren van boze geesten. We kunnen hier ook denken aan de uitdrukking: 'Het is hier niet pluis'.

Interieur

Onder leiding van de toenmalige predikant, ds. Immink, werd in het midden van de vijftiger jaren besloten het interieur van het kerkgebouw geheel te restaureren. Dit werd zoveel mogelijk in de oorspronkelijke staat teruggebracht. Er kwam een nieuwe preekstoel, de verzakte en gescheurde tegelvloer werd vervangen

door een vloer met houten delen en zijn er nieuwe banken geplaatst. Verder zijn een houten lambrisering en een oud houten achterwand in de kerk aangebracht. Er kwam nieuwe verlichting en ook een nieuw orgel. (Leeuwarder Courant, 22 juli 1932)

De kerkdeur met het bijzondere slot dateert nog uit 1779. om de deur te openen moet de sleutel op de kop in het slot. Dat was om de duivel te verhinderen de kerk binnen te komen. Door de dubbele scharnier wordt de deur in twee fasen helemaal geopend. Het enige tastbare wat over is van de kerk van Oudehorne zijn enkele voorwerpen van het avondmaalsgerei: een schaal van 1694 en de beker van 1734.

Orgel

Het Bakker en Timmenga-orgel dateert uit 1915 en komt oorspronkelijk uit het gereformeerde kerkje van Hindeloopen. In 2001 is het overgeplaatst. Daarvoor stond er tot 1979 een orgel met een pneumatisch systeem van de firma Leichel en tot 1915 een elektronisch Flentroporgel. Dispositie

M	aP
P8	vtl
H8	c-f3
V8	C-s
vc8	
O4	
F4	
O2	
Ct3d	

Piet Wouda
2009

Literatuur

- Een slot dat de duivel buiten de kerk hield, Tiny Nijzing, Friesch Dagblad, 1 augustus 2007
- 419X Friesland, Peter Karstkarel, Leeuwarden 2005;
- Vijf eeuwen Friese orgelbouw, Jan Jongepier, Leeuwarden, 2004;